

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण, २०२० अंतर्गत (१)सध्या सुरु असलेल्या ३ वर्षांच्या अभ्यासक्रमावरून ४ वर्षांच्या अभ्यासक्रमाकडे स्थलांतर करण्याची योजना व त्याबाबतचा आराखडा तयार करणे, (२) एकसमान शैक्षणिक अभ्यासक्रम आराखडा तयार करणे, (३) सामान्य अध्यापनशास्त्राऐवजी विधायक अध्यापनशास्त्राचा वापर करणे, (४)विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी वैयक्तिकृत शिक्षणाचा आराखडा तयार करणे यासंदर्भात समिती स्थापन करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: एनईपी-२०२२/प्र.क्र.१०५/विशि-३,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२,

दिनांक:- २६ एप्रिल, २०२२

संदर्भ:- शासन निर्णय, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, क्र. संकीर्ण-२०२०/ प्र.क्र.१७६/विशि-३,
दि. १६ ऑक्टोबर, २०२०

प्रस्तावना:-

मानव संसाधन विकास मंत्रालय, भारत सरकार यांनी राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण-२०२० लागू केलेले आहे. त्यामुळे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण-२०२० ची राज्यात अंमलबजावणी करण्याच्यादृष्टीने या धोरणाचा अभ्यास करून राज्य शासनास अहवाल सादर करण्यासाठी संदर्भ क्र.(१) येथील दिनांक १६ ऑक्टोबर, २०२० च्या शासन निर्णयानुसार डॉ.रघुनाथ माशेलकर, माजी महासंचालक, वैज्ञानिक आणि औद्योगिक संशोधन परिषद, नवी दिल्ली यांच्या अध्यक्षतेखाली कार्यबल गट स्थापन करण्यात आला. सदर समितीने आपला अहवाल शासनास दि.३० जून, २०२१ रोजी सादर केला आहे. सदर धोरणाची राज्यात अंमलबजावणी सुलभ करण्यासाठी, अहवालातील शिफारशींचे, त्यांची निकड, प्रभाव, अंमलबजावणीची सुलभता, गुंतवणूक आणि निधीची गरज, कार्यवाहीमधील प्राधान्य या घटकांचा विचार करून तीन टप्प्यात खालीलप्रमाणे वर्गीकरण करण्यात आले आहे:

- (१) तातडीने हाती घ्यावयाचा/किमान संसाधनांची आवश्यकता असलेला कार्यक्रम;
- (२) मध्यम मुदतीचा/मध्यम संसाधनांची आवश्यकता असलेला कार्यक्रम;
- (३) दीर्घकालीन/ज्यासाठी मोठ्या प्रमाणावर निधीची आवश्यकता असलेले कार्यक्रम.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण, २०२० च्या धोरणाची राज्यात अंमलबजावणी करण्याच्या अनुषंगाने सदर शिफारशी व त्यावर शासनाने करावयाची कार्यवाही याबाबतच्या प्रस्तावास दिनांक २७ जानेवारी, २०२२ रोजीच्या मंत्रीमंडळाच्या बैठकीत मान्यता देण्यात आली. त्यास अनुसरून समिती स्थापन करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:

डॉ. माशेलकर समितीच्या शिफारशीस अनुसरून, विभागाने प्रस्तावित केलेल्या कार्यवाहीस मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत दिलेल्या मान्यतेनुसार, (१) सध्या सुरु असलेल्या ३ वर्षांच्या अभ्यासक्रमावरून ४ वर्षांच्या अभ्यासक्रमाकडे स्थलांतर करण्याची योजना व त्याबाबतचा आराखडा तयार करणे, (२) एकसमान शैक्षणिक अभ्यासक्रम आराखडा तयार करणे, (३) सामान्य अध्यापनशास्त्राऐवजी विधायक अध्यापनशास्त्राचा वापर करणे, (४) विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी वैयक्तिकृत शिक्षणाचा आराखडा तयार करणे यासंदर्भात खालीलप्रमाणे समिती स्थापन करण्यात येत आहे:-

अ.क्र.	मान्यवरांचे नाव	समितीतील पदनाम
१.	डॉ. रविंद्र कुलकर्णी, प्र-कुलगुरु, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई	अध्यक्ष
२.	डॉ. पराग चं. काळकर, अधिष्ठाता, वाणिज्य व व्यवस्थापन विद्याशाखा, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे	सदस्य
३.	डॉ. मनोहर ग. चासकर, अधिष्ठाता, विज्ञान व तंत्रज्ञान शाखा, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे	सदस्य
४.	डॉ. अजय भामरे, अधिष्ठाता, वाणिज्य व व्यवस्थापन विद्याशाखा, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई	सदस्य
५.	डॉ. अंजली दि. कुरणे, अधिष्ठाता, मानव्य विज्ञान विद्याशाखा, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ,	सदस्य
६.	प्रा. राजेश खरात, अधिष्ठाता, मानव्य विज्ञान विद्याशाखा, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.	सदस्य
७.	डॉ. एस. बी. रेवटकर, अधिष्ठाता, विज्ञान व तंत्रज्ञान शाखा, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली.	सदस्य
८.	डॉ. एल. एम. वाघमारे, अधिष्ठाता, विज्ञान व तंत्रज्ञान शाखा स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड.	सदस्य
९.	डॉ. अजय आर टेंगसे, अधिष्ठाता, मानव्य विद्याशाखा, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड	सदस्य
१०.	डॉ. मालचंद्र बी वायकर, अधिष्ठाता, विज्ञान व तंत्रज्ञान शाखा, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद	सदस्य
११.	डॉ. वाल्मिक सरवदे, अधिष्ठाता, वाणिज्य व व्यवस्थापन विद्याशाखा, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद	सदस्य

१२.	प्रा.प्रशांत अमृतकर, अधिष्ठाता, मानव्य विद्याशाखा, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद	सदस्य
१३.	डॉ.चेतना सोनकांबळे, अधिष्ठाता, आंतरविद्याशाखीय शाखा, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद.	सदस्य
१४.	डॉ.जीवन आर. दौंतुलवार, प्राचार्य, श्री मथुरादास मोहता विज्ञान महाविद्यालय, नागपूर	सदस्य
१५.	डॉ.संजीव सोनवणे, अधिष्ठाता, आंतरविद्याशाखीय अभ्यास विद्याशाखा, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे	सदस्य
१६.	प्रा.श्रीरंग जोशी, विभाग प्रमुख, फार्मास्युटिकल विज्ञान आणि तंत्रज्ञान विभाग, रासायनिक तंत्रज्ञान संस्था (ICT), मुंबई	सदस्य
१७.	प्रा. सुनिल भिरुड, उपसंचालक, (संगणक अभियांत्रिकी विभाग) वीरमाता जिजाबाई तंत्रज्ञान संस्था (VJTI), मुंबई	सदस्य
१८.	डॉ.विजय जोशी, वरिष्ठ सल्लागार, राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियान (रुसा), मुंबई	सदस्य
१९.	डॉ. राहुल शाम खराबे, व्यवसाय व्यवस्थापन विभाग, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर	सदस्य
२०.	श्री. शशिकांत झोरे, सिनेट सदस्य, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई	सदस्य
२१.	कुलसचिव, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई	सदस्य-सचिव

२. सदर समितीची कार्यकक्षा खालीलप्रमाणे असेल:-

- (१) सदरची समिती ४ वर्षीय पदवी अभ्यासक्रमासाठी अध्यापन पध्दती व परीक्षेसाठी समग्र योजना तयार करेल. या समग्र योजनेत सैध्दांतिक, प्रात्यक्षिक आणि प्रकल्प अभ्यास, तसेच मुख्य आणि वैकल्पिक विषयांना अंतर्गत व बहिस्थ पध्दतीने मूल्यमापन गुणांकन आणि श्रेयांक परिगणना पध्दतीचा समावेश असेल.
- (२) ४ वर्षीय पदवी अभ्यासक्रम तयार करतांना राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय मापदंडांचाही विचार करून अभ्यासक्रमात समाविष्ट केलेल्या प्रत्येक विषयाची निश्चित उद्दिष्टे परिणामांसह नमूद करण्यात येतील.
- (३) ४ वर्षीय पदवी अभ्यासक्रम तयार करताना प्रत्येक वर्षाची किमान कौशल्य पातळी काय असावी याबाबत निश्चित मार्गदर्शक सूचना देईल.
- (४) विद्यार्थ्यांना स्वप्रेरणेने ज्ञानसंपादन करता येईल, नवोन्मेषी आणि सर्जनशील संशोधक निर्माण होतील यासाठी अभ्यासक्रमाचे स्वरूप निश्चित करेल.

- (५) अभ्यासक्रम बहुविद्याशाखीय व संशोधनावर आधारित राहिल यासाठी मार्गदर्शक सूचना देईल. चार वर्षांच्या पदवी अभ्यासक्रमाच्या संशोधन घटक व औद्योगिक प्रशिक्षण कसे असेल याबाबत मार्गदर्शक सूचना देईल.
- (६) अभ्यासक्रम स्वयंरोजगाराभिमुख व व्यवसायाभिमुख कसा राहिल याबाबत निश्चित मार्गदर्शक सूचना देईल.
- (७) ४ वर्ष अभ्यासक्रमाची एकसमान शैक्षणिक संरचना निर्धारित करण्यासाठी आराखडा तयार करेल. यामध्ये मल्टीपल एन्ट्री-एक्झिट व श्रेयांक हस्तांतर (क्रेडिट्स ट्रान्सफर) संदर्भात शैक्षणिक संरचना काय असेल याबाबत समावेश असेल.
- (८) या आराखड्यात अध्यापन, परीक्षा योजना, मुख्य व वैकल्पिक विषयांच्या गुणदान पध्दती, ग्रेडिंग पध्दतीचा समावेश असेल. तसेच निरंतर निर्धारण व मूल्यमापन (Evaluation & Assessment) पध्दतीचा समावेश असेल.
- (९) सामान्य अध्यापनशास्त्राऐवजी विधायक अध्यापनशास्त्राचा वापर करून अभ्यासक्रमासाठी तसा बदल सुचवेल.
- (१०) कार्यरत शिक्षकसंख्या व सध्या अस्तित्वात असलेल्या पायाभूत सुविधा कायम ठेवून ३ वर्षीय अभ्यासक्रमाऐवजी ४ वर्षीय अभ्यासक्रम निश्चित करताना काय नियोजन असावे याबाबत आवश्यक आराखडा तयार करेल.
- (११) यासंदर्भात विद्यापीठ अनुदान आयोगाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक सूचनांचा विचार करून शासनास शिफारस करेल.
- (१२) डॉ. माशेलकर समितीच्या अहवालातील उपरोक्त मुद्द्यांशी संबंधित शिफारशीचाही सदर समिती विचार करून मार्गदर्शक सूचना निश्चित करेल.

३. सदर समितीने आपला अहवाल शासनास तीन महिन्यांत सादर करावा.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०२२०४२६१७२७३८४००८ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(प्रविणकुमार पवार)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

(१) मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई,

- (२) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- (३) मा. उपमुख्यमंत्री यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- (४) मा. मंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- (५) मा. राज्यमंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- (६) डॉ. रविंद्र कुलकर्णी, प्र-कुलगुरु, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई,
- (७) डॉ. पराग चं. काळकर, अधिष्ठाता, वाणिज्य व व्यवस्थापन विद्याशाखा, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे,
- (८) डॉ. मनोहर ग. चासकर, अधिष्ठाता, विज्ञान व तंत्रज्ञान शाखा, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे,
- (९) डॉ. अजय भामरे, अधिष्ठाता, वाणिज्य व व्यवस्थापन विद्याशाखा, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई,
- (१०) डॉ. अंजली दि. कुरणे, अधिष्ठाता, मानव्य विज्ञान विद्याशाखा, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे,
- (११) प्रा. राजेश खरात, अधिष्ठाता, मानव्य विज्ञान विद्याशाखा, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई,
- (१२) डॉ. एस. बी. रेवटकर, अधिष्ठाता, विज्ञान व तंत्रज्ञान शाखा, गोंडवाना विद्यापीठ, गडचिरोली,
- (१३) डॉ. एल. एम. वाघमारे, अधिष्ठाता, विज्ञान व तंत्रज्ञान शाखा, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड,
- (१४) डॉ. अजय आर. टेंगसे, अधिष्ठाता, मानव्य विद्याशाखा, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड,
- (१५) डॉ. भालचंद्र बी. वायकर, अधिष्ठाता, विज्ञान व तंत्रज्ञान शाखा, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद,
- (१६) डॉ. वाल्मिक सरवदे, अधिष्ठाता, वाणिज्य व व्यवस्थापन विद्याशाखा, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद,
- (१७) प्रा. प्रशांत अमृतकर, अधिष्ठाता, मानव्य विद्याशाखा, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद,
- (१८) डॉ. चेतना सोनकांबळे, अधिष्ठाता, आंतरविद्याशाखीय शाखा, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद,
- (१९) डॉ. जीवन आर. दौतुलवार, प्राचार्य, श्री मथुरादास मोहता विज्ञान महाविद्यालय, नागपूर,
- (२०) डॉ. संजीव सोनवणे, अधिष्ठाता, आंतरविद्याशाखीय अभ्यास विद्याशाखा, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे,
- (२१) प्रा. श्रीरंग जोशी, विभाग प्रमुख, फार्मास्युटिकल विज्ञान आणि तंत्रज्ञान विभाग, रासायनिक तंत्रज्ञान संस्था (ICT), मुंबई,

- (२२) प्रा. सुनिल भिरुड, उपसंचालक, (संगणक अभियांत्रिकी विभाग) वीरमाता जिजाबाई तंत्रज्ञान संस्था (VJTI), मुंबई,
- (२३) डॉ. विजय जोशी, वरिष्ठ सल्लागार, राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियान (रुसा), मुंबई,
- (२४) डॉ. राहुल शाम खराबे, व्यवसाय व्यवस्थापन विभाग, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर,
- (२५) श्री. शशिकांत झोरे, सिनेट सदस्य, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई,
- (२६) कुलसचिव, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई
- (२७) प्रधान सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई,
- (२८) उप सचिव (विशि), उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई,
- (२९) निवडनस्ती (विशि-३).

Glossary

Academic Credit: An academic credit is a unit by which the course work (theory/practical/ training) is measured. Each course may be allotted credits in proportion to the time expected to be devoted by the student for that course. Thus, it determines the number of hours of instructions required per week. One credit means the standard methodology of calculating one hour of theory or one hour of tutorial or two hours of laboratory work or one week of internship per week for a duration of a semester (13-15 weeks) resulting in the award of one credit; which is awarded by a higher educational institution on which these regulations apply.

Academic Bank of Credits (ABC): ABC is an academic service mechanism as a digital/virtual/online entity established and managed by MoE/UGC to facilitate students to become its academic account holders and paving the way for seamless student mobility. between or within degree-granting Higher Education Institutions (HEIs) through a formal system of credit recognition, credit accumulation, credit transfers and credit redemption to promote distributed and flexible teaching-learning.

Academic Year: Two consecutive (one odd + one even) semesters constitute one academic year.

Assessment: It is the process of collecting, recording, scoring, describing and interpreting information about learning

Academic Flexibility: It is the provision for innovative and interchangeable curricular structures to enable creative combinations of Courses/Programmes in Disciplines of study leading to Degree/Diploma/PG Diploma/Certificate of Study offering multiple entry and multiple exit facilities in tune with National Education Policy-2020, while removing the rigid curricular boundaries and creating new possibilities of life-long learning.

Affiliated College: It implies any higher education institution approved by the affiliating university on the basis of the stipulated norms and guidelines by virtue of which it provides for a course/programme of study for obtaining any qualification from a university.

Autonomous College: It means any institution, whether known as such or by any other name accorded with autonomous status by the UGC upon the recommendations of the affiliating university and the State Government concerned, by virtue of which it provides for a course/programme of study with academic and innovation flexibility for obtaining any qualification from a university and which, in accordance with the Rules and Regulations of such university, is recognized as competent to provide for such course/programme of study and present students undergoing such course/programme of study for the examination leading to the award of such qualification.

Choice Based Credit System (CBCS): The CBCS provides choice for students to select from the prescribed courses (core major, electives, minor, soft skill courses etc)

Code: Each course shall bear a distinguishing code (three letters and three digits) that identifies the discipline from which it is being offered.

Conventional Mode of Learning: It means a mode of providing learning opportunities through face to face interaction between the teacher and learner in regular class room environment but does not exclude supplementary instructions if any for the learner through use of online.

Core or Major Course: A course, which should compulsorily be studied by the student as a requirement of core or major subject is termed as a Core Course.

Course: A basic unit of education and/or training. It means a paper which is taught for at least one semester as a part of a subject and is a component of a program. All courses need not carry the same weightage. A collection of courses forms a program of study.

Credit Point: It is the product of grade point and number of credits for a course.

Cumulative Grade Point Average (CGPA): Weighted average of the grade points obtained in all courses registered by the student across semesters.

Elective Course: Generally, a course which can be chosen from a pool of courses and which may be very specific or specialized or advanced or supportive to the discipline/subject of study or which provides an extended scope or which enables an exposure to some other discipline/subject/domain or nurtures the candidate's proficiency/skill is called an Elective Course.

Evaluation: It is the process of making judgments based on evidences and interpretations gathered through examination and assessment and on the basis of agreed upon criteria.

Foreign Higher Educational Institution: It represents a Higher Educational Institution duly established or incorporated or recognised in a foreign country and offering academic and research programmes at the undergraduate and/or higher levels.

Generic Elective (GE) or Open Elective (OE) Course: An elective course chosen generally from an unrelated discipline/subject, with an intention to seek multidisciplinary exposure is called a Generic Elective.

Grade Point: Numeric weightage attached to each letter grade.

Grade Point Average (GPA): A system of calculating academic achievement based on an average, calculated by multiplying the numerical grade point received in each course by the number of credits.

Graduate Attributes (GAs): It is a set of individually assessable outcomes that are indicative of the graduate's potential to acquire competencies in that programme.

Higher Education Institutions: The Higher Education Institutions (HEIs) who are empowered to award degrees by themselves or through their affiliating universities in accordance with Section 22 of the UGC Act, 1956.

Lateral Entry: Lateral entry or admission is granted to those students who have exit after award of Certification, Diploma, or a Basic Bachelor's Degree and are eligible for and desirous of re-entering into the second year/ third year/ fourth year, respectively of same four year multidisciplinary degree programme at any ABC registered HEI within stipulated/ permissible period of years as decided by Statutory Councils of that HEI. Lateral entry is also open to those students, if he/she has already successfully completed a

multidisciplinary four year first degree programme and is desirous of and academically capable of pursuing another multidisciplinary four year first degree programme in an allied subject.

Learning Management System (LMS): It means a system to keep track of delivery of e-Learning Programmes, learner's engagement, assessment, results, reporting and other related details in one centralized location

Learning Outcome Based Education (LOBE): Adherence to student-centric learning approach to measure student's performance based on pre-determined set of outcomes.

Letter Grade: Index of performance resulting from the transformation of actual marks obtained by a student in a course.

Major Courses: The discipline in which the student shall pursue major study in his/her Undergraduate/Master's Programme.

Proctored Examination: It means the examination conducted under the supervision of approved person or technology enabled proctoring which ensures the identity of the test taker and the integrity of the test taking environment, either in pen-paper mode or in computer based testing mode or in full-fledged online mode, as may be permissible.

Programme: Programme /Programme of study means a higher education programme pursued for a degree specified by the Commission under Section 22 (3) of the UGC Act. It also refers to a collection of courses in which a student enrolls and which contributes to meeting the requirements for the awarding of one or more Certificates/ Diplomas/ Degrees.

Programme Education Objectives (PEOs): PEOs are broad statements that describes what graduates are expected to attend within few years of graduation.

Programme Learning Outcomes (PLOs): They represent the knowledge, skills and attitudes a student should attain at the end of the programme.

Qualifications: Qualifications are formal 'awards' such as a certificate, diploma or a degree. Qualifications are awarded by a competent authority such as a college or university in recognition of the attainment by students of the expected learning outcomes on the successful completion of a particular programme of study. Qualifications can also signify the competence to follow an occupational practice.

Research Project/ Dissertation: Project work is considered as a special course involving application of knowledge in solving / analyzing /exploring a real life situation / difficult problem. The student undertakes research in specific areas of his Major/ Core Subject with an advisory support by a teacher/faculty member.

Rubric (Assessment Rubric): A rubric for assessment, also called a scoring guide, is a tool used to interpret and grade students on any kind of work against criteria and standards.

Semester Grade Point Average (SGPA): Performance of a student in a given semester.